

Nije lako jednoznačno odgovoriti na postavljeno pitanje, ali bi prednost trebalo dati pridjevu *plodov* – *plodova voda* budući da je

značenje pripadnosti određenije od općega odnosnoga značenja pridjeva *plodni*, *-a*, *-o*.

Borko Baraban

OSVRTI

HRVATI I NJIHOV JEZIK

Barbara Oczkova, Chorwaci i ich język. Z dziejów kodyfikacji normy literackiej, LEXIS, Kraków, 2006.

Nedavno objavljena knjiga poljske kroatistice Barbare Oczkove: *Chorwaci i ich język. Z dziejów kodyfikacji normy literackiej* (Hrvati i njihov jezik. Iz povijesti kodifikacije književnojezične norme) djelo je kakvo se ponajprije očekivalo od hrvatskih kroatista, tim više što autorica temeljito i detaljno obrađuje temu koja je s gledišta suvremene svjetske slavistike nažalost još uvijek *sporna* ili u najmanju ruku *otvorena*.

Knjiga ima ukupno 359 stranica, od toga je 297 stranica osnovnoga teksta (7.–304.) s 4 dijalektološke mape i 3 zemljovidna prikaza. Slijede sažetci na poljskom (305.–310.), hrvatskom (311.–316.) i njemačkom jeziku (317.–323.). Bibliografija (325.–350.) sadrži hrvatske izvore (28 rječnika, 64 gramatike i izbor tekstova iz 37 naslova) te opsežni popis relevantne kroatističke i slavističke literature (686 naslova). Na kraju je i indeks imena (351.–359.).

Građa je podijeljena u 11 osnovnih poglavlja. Prethodi im Uvod u kojemu autorica obrazlaže predmet svoga zanimanja s obzirom na različita slavistička i kroatistička proturječja o hrvatskom jeziku, na njihovu genezu, uzroke i posljedice koje se do danas negativno odražavaju na određivanje sociolingvističkoga statusa hrvatskoga jezika.

U prvom poglavlju autorica definira hrvatski jezik, i to polazeći od pogleda na hrvatski na početcima slavistike, odnosno od J. Dobrovskoga i njegovih mlađih suvremenika – Kopitara, Šafařika, V. Karadžića i dr. Upozorava na zablude tadašnjih slavističkih autoriteta, na kojima se temelje i današnji slavistički stereotipi vezani uz hrvatski jezik. Definirajući hrvatski kao književni jezik autorica se poziva na mišljenja i radove kroatističkih autoriteta (D. Brozovića, R. Katičića, S. Babića) i drugih hrvatskih i stranih jezikoslovaca, koji odražavaju i različite kontroverzne stavove o tome pitanju. Ti se stavovi razlikuju ovisno o različitim standardološkim teorijama koje autorica detaljno izlaže i obrazlaže.

Drugo poglavlje donosi opširan pregled niza dosadašnjih periodizacija vanjske i unutarnje povijesti hrvatskoga/srpsko-hrvatskoga jezika, i to prema Šafařiku, Beliću, S. Manojloviću, M. Pavloviću, D. Malić, Brozoviću, Babiću, M. Šimundiću, Jonkeu, Katičiću, Mogušu, D. Škiljanu te mišljenjima njihovih istomišljenika i oponenata. To poglavlje pruža jasan uvid u nesuglasja samoga

⁹ Slikovni rječnik *Ljudsko tijelo*, prijevod izvornika *The visual dictionary of the human body*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1995., str. 58.

hrvatskoga jezikoslovlja o pitanju početaka hrvatske jezične standardizacije.

Treće poglavlje autorica posvećuje prestandardnomu razdoblju hrvatskoga jezika. Pozivajući se na sve relevantne slavističke teorije i izvore, poglavlje započinje s njegovom slavenskom etnogenezom, tj. s razdobljem oblikovanja južnoslavenske jezične skupine, dolaskom Hrvata na jug, tumačenjem hrvatskoga imena i raspadom zapadno-južnoslavenske jezične skupine. Slavenskoj etnogenezi autorica dodaje i teoriju o iranskom podrijetlu Hrvata. Objasnivši tradicionalnu podjelu hrvatskih narječja i genuzu te podjele, autorica u nastavku opisuje hrvatska narječja, odnosno dijalekte – štokavske, čakavske i kajkavske. Poglavlje zaključuje opisom migracijama uvjetovanoga miješanja dijalekata te četirima dijalekto-loškim mapama.

Četrvrto poglavlje donosi pregled početaka hrvatske pisane riječi do kraja 15. stoljeća i naznačuje autoričino mišljenje o početku hrvatske jezične standardizacije. Zapčinje opisom povijesnoga prostora na kojemu su Hrvati oblikovali svoje latinske pisane spomenike i svoju crkvenoslavensku pisanu baštinu, posebno liturgijske glagoljske tekstove kao i one svjetovne, neliturgijske. U nastavku se posebna pozornost posvećuje starohrvatskoj čakavskoj pisanoj baštini, odnosno spomenicima pisanim glagoljicom, ćirilicom i latinicom. Poglavlje se zaključuje početcima dubrovačke pisane štokavštine i zemljovidom s označenim središtima hrvatske pisane riječi do kraja 15. stoljeća.

U petom poglavlju autorica obrađuje hrvatsku trojezičnost/tronarječnost od 16. do polovice 18. stoljeća. Nakon opisa društvenih prilika na geopolitički podijeljenom hrvatskom prostoru, slijedi niz potpoglavlja u kojima se starim hrvatskim tekstovima ilustriraju povijesne činjenice o početcima hrvatskoga književnoga jezika, počevši od

čakavskih i štokavskih književnih tekstova, i to dubrovačkih i bosanskih. Posebno se obrađuje jezik istarskih protestanata i na kraju književna kajkavština. Poglavlje zaključuje opis formiranja književnojezične norme i zemljovidni prikaz jezične situacije u obrađenom razdoblju.

Struktura šestoga poglavlja slijedi onu iz dvaju prethodnih. Analizirajući štokavsko-kajkavsku jezičnu dihotomiju do 1836. godine, autorica započinje s opisom povijesnih okolnosti u kojima se na širem hrvatskom prostoru oblikovala književna štokavština te književna kajkavština, da bi u daljnjem razvitku došlo do integracije norme i njezine pravopisne kodifikacije.

Sedmo poglavlje u kojemu je riječ o konačnoj pobjedi štokavštine također započinje opisom povijesnih okolnosti u kojima se oblikovao ilirizam i zagrebačka filološka škola, odnosno norma *ilirskoga jezika*, da bi u drugoj polovici 19. stoljeća došlo do spora među različitim filološkim školama i Bečkoga dogovora, odnosno pobjede hrvatskih vukovaca. Autorica u zaključku citira hrvatske jezikoslovce koji tvrde da je Bečki dogovor u kasnijim slavističkim radovima postao svojevrzni mit na kojemu je kasnije izrastao i „mit serbokroatystyki“ ili jedinstva srpskoga i hrvatskoga jezika. I tom je poglavlju dodan zemljovid s označenim kulturnim (književnim) središtima.

Osmo je poglavlje široka i istodobno zgusnuta elaboracija složenih odnosa između hrvatskoga i srpskoga jezika u 20. stoljeću, utemeljena na kronološkom nizu nastojanja (i odbijanja) da se stvori zajednička norma. Autorica nepristrano navodi za hrvatski (i srpski) jezik relevantne događaje i činjenice koje u uzročno-posljedičnoj vezi dovoljno govore same za sebe.

U devetom poglavlju autorica citira (i sama postavlja) pitanje budućnosti hrvat-

skoga jezika. Nakon burne i dramatične prošlosti hrvatski se danas nalazi pred novim pitanjima i novim izazovima, koje autorica formulira trijezno, s distance stranoga kroatista koji dobro razumije bit hrvatske jezične problematike.

To potvrđuje i iduće, deseto poglavlje, u kojemu se – i općenito i s obzirom na hrvatski primjer – raspravlja o jeziku kao obilježju nacionalnoga identiteta. Citirajući različita mišljenja (npr. J. Rapacke, D. Škiljana) o tome pitanju, autorica se ne priklanja ni jednome, ali jasno ističe ulogu književnojezične baštine u oblikovanju kulturnoga identiteta.

U jedanaestom poglavlju autorica posvećuje posebnu pozornost hrvatskim idiomima izvan (*iza*) službene norme. Nazivajući ih književnim jezicima, u takve regionalne *idiome* ubraja književnu čakavštinu i kajkavštinu, književni gradišćanskohrvatski jezik i književni jezik bačkih Bunjevaca.

Knjiga Barbare Oczkowie Chorwaci i ich język. Z dziejów kodyfikacji normy literackiej daje daleko više od uvida u proces standardizacije hrvatskoga jezika; obuhvaća genealogiju cijele kroatističke problematike,

kronologiju sporova oko različitih pitanja, sve relevantne izvore i stavove o prijepornim trenucima u razvitku hrvatskoga književnoga jezika kao i neprijeporne činjenice o njegovoj povijesnoj opstojnosti unatoč svim osporavanjima, zabludama i neslaganjima među slavistima i kroatistima. Iako je knjigu namijenila ponajprije svojim krakovskim studentima kroatistike, Barbara Oczkowa je zapravo okrenula novu stranicu u slavističkoj znanstvenoj literaturi, smjestivši u njoj hrvatski književni jezik na pravo mjesto. Inzistirajući na nepristranosti i znanstvenoj objektivnosti, s distance inozemnoga stručnjaka uspjela je usustaviti povijesni tijek jezičnoga normiranja (spontanoga i svjesnoga) i rasvijetliti uzročno-posljedičnu povezanost svih kontroverzija o hrvatskom jezičnom pitanju. Osim što daje najpotpuniju sintezu hrvatske književnojezične povijesti, knjiga odgovara na mnoga stara i nova slavistička pitanja o genetskolingvističkoj naravi i sociolingvističkom statusu hrvatskoga među slavenskim jezicima. Vrijednost ove knjige Barbare Oczkowie je, dakle, višestruka i zaslužuje visoko priznanje za izniman doprinos slavistici i kroatistici. Na njoj joj zasigurno može pozavidjeti i hrvatska kroatistika.

Dubravka Sesar

DODIJELJENE NAGRADE „DR. IVAN ŠRETER“

asopis Jezik, časopis koji se bavi kulturom suvremenoga hrvatskoga književnoga jezika, više je puta raspisao natječaj za novu hrvatsku riječ, a ove je godine Jezikov natječaj za najbolju hrvatsku riječ u 2006. godini dobio i zasluženu pozornost javnih glasila. Na natječaj

se na osobit način odazvala Zaklada „Dr. Ivan Šreter“ novčano poduprijevši Jezikovo nastojanje da se suvremeni rječnik obogati novima, tvorbenu prihvatljivim riječima te da se zamijene nepotrebne tuđice koje osiromašuju jezik i dovode u nedoumice njegove izvorne govornike.

Odaziv na natječaj bio je ugodno iznenađenje: odazvalo se 110 natjecatelja koji su ponudili 482 riječi, od kojih je 47 ušlo u uži